

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Андрей Иванов Нончев

за дисертационния труд на Мартин Йорданов Иванов на тема:

РАЗВИТИЕ НА „ЗЕЛЕНА” ЕНЕРГЕТИКА В БЪЛГАРИЯ:

ИНОВАЦИИ, ТЕХНОЛОГИИ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ЗАВИСИМОСТИ

**за придобиване на образователна и научна степен „доктор”
по научна специалност „Социология“**

Дисертацията на Мартин Иванов е с общ обем от 185 страници и се съпровожда от автореферат (43с.). Съдържанието на дисертацията включва въведение, три глави, заключение, библиография и три приложения. В основния текст (174с.) са използвани 9 таблици и 15 фигури.

Авторът има широк и ерудиран поглед върху научната литература по темата като библиографията съдържа 91 източника (от тях 56 на английски и немски език). В Приложение 3 са посочени и ползваните интернет ресурси (19).

Представен е списък от 5 авторски публикации, които са пряко свързани с темата на дисертацията (три от тях са на немски, една на английски и една – на български език). Декларирано е и разработването на четири научни доклада по дисертационната тема.

Дисертацията е посветена на относително нов, значим и актуален проблем, включително и в контекста на „безпокойната предметност“ на нестихващите остри дебати за енергийната политика на България. В нея се прави сериозен опит за социологическа интерпретация на въвеждането на технологии и иновации в сферата на т.нар. „зелена” енергетика или възобновяемите енергийни източници (ВЕИ). Основната цел на изследването е „да проследи, опише и анализира развитието на ветрогенераторните и фотоволтаичните технологии за производство на електроенергия в България, иновациите, които се осъществяват в този процес, като се представят и зависимостите от пътя, които предопределят посоката, в която това развитие се движи” (с.9). Дисертацията определено постига тази цел чрез задълбочено и новаторско по своя характер авторово изследване. То е осъществено в перспективата на сравнително по-рядко присъстващата в българската социологическа литература теория за деца-мрежа (ТДМ).

Собствена заслуга на дисертанта е прагматичното и ориентирано към диалог с други теоретични подходи изследване на ключови въпроси, свързани с въвеждането и интегрирането на новите ВЕИ-технологии в българското общество и в енергийната система на страната. Анализира се взаимодействието на „зелената“ енергетика с конвенционалните технологии за производство на електроенергия, последиците от тези взаимодействия, „сенчестите“ олигополни и монополни практики в енергийния сектор и др. Като цяло дефинираните задачи на дисертационния труд (с.10) са пълноценно реализирани, а формулираните изследователски хипотези са емпирично верифицирани.

Основните научни постижения и приноси на Мартин Иванов могат да се систематизират в няколко направления:

Първо, дисертантът систематизира, коректно представя и критично анализира няколко теоретични подхода, използвани при тематизацията на развитието на „зелената“ енергетика в България. Вниманието е фокусирано върху спецификата, възможностите и ограниченията на теорията за деца-мрежа (ТДМ), но се представят и други аналитични собствено социологически перспективи с „мрежови характер“, релевантни за дисертационното изследване: теорията за големите технологични системи на Хюз, подходът за социалното конструиране на технологиите, анализът на Мичъл на т.нар. „карбонова демокрация“, секторният подход и изследването на глобалните стокови вериги на Джерефи. Критично е осмислен и потенциалът на четири „социологизирани“ подхода с икономически и политологически корени, които в дисертацията също се използват като източници на хипотези и интерпретационни схеми: теорията за зависимостта от пътя, моделът на „застъпническите коалиции“ (Сабатие), икономическият модел на Шумпетер най-вече по отношение потенциала на автентичното предприемачество за „съзидателната деструкция“, както и теорията за „сенчестата“ природа на постсоциалистическия преход (Олсон). В този контекст може да се твърди, че авторът не само демонстрира своята научна ерудиция, но аргументирано защитава оригинална теоретична рамка за анализ на навлизането на ВЕИ в България, основана на ТДМ и доразвита чрез „вплитането“ в нея на допълващи социологически и „социологизирани“ подходи.

Второ, дисертантът обосновава и практически прилага един креативен, динамичен, итеративен методически подход на непрекъснат диалог между „теоретичното“ и „емпиричното“ в изследователския процес. Саморефлексията и самоконтролът на

автора позволява осъществяването на една плавна и много продуктивна пулсация: от една страна, задълбочаване и „приближаване“ към предмета и обектите на изследването (наречено от автора „зумиране“), и от друга страна, последващо „отдалечаване“, верифициране, „съизмерване“ на емпиричния материал с използваната теоретична рамка. Така изследването надхвърля ограниченията на конвенционалните емпирични изследвания, извършвани в традициите на позитивистката парадигма.

Трето, прави впечатление научната строгост и прецизност, с които дисертантът разработва и реализира своя изследователски проект, въпреки образния и жив стил на изложението, включително и чрез използването на нестандартни похвати (например, разказване на история в стил „фентъзи“). Оценявам този подход като предимство, а не недостатък на текста. Той не само прави четенето на дисертацията интригуващо и интересно, но е адекватен на възприетата теоретична перспектива, която „дава думата“ на самите дейци и техните интерпретации на анализирания процес. Така се създава вътрешна кохерентност между избрания методологически подход, осъществяваните изследователски дейности и начина на тяхното представяне и интерпретиране.

Четвърто, в дисертацията емпирично са констатирани проявите в „традиционната“ и „зелената“ енергетика на „сенчести“ практики, олигархични зависимости, контролирани пазари, институционални и нормативни механизми, използвани в частен/корпоративен интерес и др.. Те са задълбочено анализирани чрез проследяване на технологичните, икономическите, правно-административните и „скритите“ социални механизми и стратегии на дейците при изграждане на нови ветрогенераторни и фотоволтаични инсталации. Интересни са изводите на автора относно предпочитанията и налагането на определен тип инсталации (големи паркове за сметка на малки покривни инсталации), не само поради определени „зависимости от пътя“ и специфични характеристики на изградената енергийна система на страната, но и свързани с интересите и „залозите“ на определени дейци-мрежи в българската енергетика. Осъщественият медиен анализ на публикациите по темата във вестниците „Дума“, „Труд“ и „Капитал“ идентифицира наличието на „медиен заслон“, който не само легитимира и публично защитава определени модели за развитие на „зелената“ енергетика, но и прикрива истинските интереси, „сенчестите“ практики, олигархичните зависимости, политическите протекции. Така се формира впечатлението, че в България инвестициите във ВЕИ са запазени за „големите играчи“, без да се разкриват

възможността за инвестиране във ВЕИ на домакинствата, малките фирми и местните предприемачи.

Общото ми впечатление от представения дисертационен труд е, че той е логически добре структуриран, стилът на изложение е жив, ясен и четивен, авторските виждания са аргументирано защитени. Собствената преценка за приносите в дисертацията е адекватна и добре обоснована.

Към един дисертационен труд винаги могат да се адресират и определени претенции в зависимост от личните позиции и пристрастия на неговите читатели. Без да поставям под съмнение високата научна стойност на дисертацията, бих направил и две критични бележки. Първо, на с.8 обектът на изследването е дефиниран като „изграждащата се ВЕИ-индустрия в България, съставена от инвеститори, инженери, технически съоръжения и природна среда“. Тази дефиниция изглежда твърде „тясна“ за избора от автора теоретичен и методически подход. Още повече, че в самия текст след това значително се разширява кръга на анализирани дейци в системата на „зелената“ енергетика - законодатели, политици, представители на бизнес-асоциации, НПО, общини и министерства, електроенергийните разпределителни дружества (ЕРП), Електроенергиен системен оператор (ЕСО), Националната електрическа компания (НЕК), Държавната комисия за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР) и др.. Второ, Ограничаването на нормативния анализ на регулацията в енергийния сектор само до „утаените фактичности“, лишава автора от възможността да изследва „безпокойните предметности“ на актуалните борби, свързани с развитието и регулирането на „зелената“ енергетика.

Заключение:

Въз основа на изброените достойнства на дисертацията, отчитайки широтата на познанията на автора по разработената тема, неговите умения за задълбочен социологически анализ и най-вече – безспорните приноси в конструирането и използването на оригинална теоретична рамка и методология за изследване, анализ и оценка на развитието на „зелената“ енергетика, считам, че дисертационният труд дава категорично основание за присъждането на дисертанта Мартин Иванов на образователната и научна степен „доктор“.

23.09.2013 г.

София

доц. д-р Андрей Нончев